

РОЗДІЛ 2. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН: НОВІТНІ ПІДХОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 378.016:78.159

Лабунець В. М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ МИСТЕЦТВ І МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розглянуті основні педагогічні умови інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики, які окреслюють актуалізацію життєтворчої мотивації студентів у потязі до самостійного наукового пізнання; досягнення діалогових засад у процесі творчої взаємодії в інструментальному класі; інтеграцію різновидів діяльності студентів, спрямовану на досягнення високого результату; стимуляцію інноваційного навчання інтерактивними засобами; використання в педагогічній практиці форм, методів і засобів мистецьких інновацій; спонування майбутніх учителів музики до творчого самовираження в інноваційній інструментально-виконавській діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, інструментально-виконавська підготовка майбутніх учителів музики, модернізація, інтеграція.

The article describes the main pedagogical conditions instrumental performance training future music teachers that out line the actualization of life-giving motivation to train students for independent scientific knowledge; achieve dialogue principles in the process of creative interaction tool in the classroom; varieties integration of students aiming to achieve the goal; stimulation of innovative interactive teaching methods; use in teaching practice forms, methods and means of artistic innovation; encouraging future music teachers to innovative creative expression in performing instrumental activities.

Keywords: pedagogical conditions, performing instrumental training future music teachers, modernization, integration.

Методичні орієнтири підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності в умовах загальноосвітньої школи базуються на засадах інтеграції в європейський і освітній простори, що є методологічною основою розроблення сучасної освітньої стратегії і тактики розвитку освіти в Україні. Ефективність формування інструментально-виконавської підготовленості майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності та її теоретико-методичне обґрунтування доцільно здійснювати за таких основних педагогічних умов, а саме: актуалізації життєтворчої мотивації студентів у потязі до самостійного наукового пізнання, активної професійної позиції, здатності до постійного фахового розвитку; досягнення діалогових засад у процесі творчої взаємодії в інструментальному класі; інтеграції різновидів діяльності студентів, спрямованих до досягнення мети, забезпечення навчально-виховного процесу сучасними технічними засобами (відео і аудіо апаратурою, Інтернет та іншими медіа технологіями), навчально-методичною літературою даного напрямку; стимуляції інноваційного навчання інтерактивними засобами; використання в педагогічній практиці форм, методів і засобів мистецьких інновацій, новаторства та самоосвіти, створення нових оригінальних методів навчання музики; спонування майбутніх учителів музики до творчого самовираження в інноваційній інструментально-виконавській діяльності.

Важливою умовою інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики є актуалізація їх життєтворчої мотивації, активність професійної позиції навчання, здатність до постійного фахового розвитку, самостійного наукового пізнання. Активізація життєтворчої мотивації студентів у процесі навчальної діяльності на основі особистісно-зорієнтовного навчання виявляє новий зміст її складових, включаючи категорію мети, змісту освіти, методів навчання, що входять до складу конкретних

інноваційних технологій. Вищезазначена направленість мистецької освіти виявляє новий зміст всіх її елементів, задає тим самим регулятивні перетворення педагогічної свідомості майбутніх учителів музики у практичній діяльності.

Прогностичні тенденції, відносно проблеми актуалізації життєтворчої мотивації у сфері вищої музично-педагогічної освіти мають місце у дослідженнях Е.Абдулліна, О.Апраксіної, Л.Арчажникової, О.Єременко, К.Завалко, Л.Коваль, А.Козир, В.Муцмахера, Г.Падалки, О.Ребрової, В.Федоришина, Г.Ципіна, В.Шульгіної, О.Щолокової та ін.

В умовах оновленої педагогічної парадигми у багатьох учених підсилюється інтерес до мотивації як процесу внутрішньо обумовленого, що суттєво залежить й від зовнішніх факторів. Як система стимулів, яка пробуджує людську поведінку в діяльній сфері, мотивація є процесом, у результаті якого діяльність для індивіда набуває особистісного смислу, що створює стійкий інтерес до неї і перетворює мету діяльності у внутрішні потреби особистості. З огляду на це, саме мотивація спонукає вчителя до постійного поповнення знань, розширення арсеналу професійних умінь та навичок. Мотиваційна сторона діяльності є особливо важливою у процесі підготовки майбутнього вчителя музики, адже їй передують ще складна доузівська підготовка (музична школа, коледж тощо). Потяг мотиваційної сфери особистості до тих чи інших видів діяльності виникає у зв'язку з індивідуальними особливостями, завдяки яким особистість може повніше відтворити специфічний зміст діяльності. У зв'язку з цим, М.Фулан зазначив, що взаємозв'язок «між першими двома здатностями – особистим баченням і пошуком – це здатність постійно виражати і збільшувати те, що ми цінуємо. Генеза змін починається із цього динамічного напруження. Здатність бути майстерним – ще один дуже важливий елемент. Люди повинні спрямовувати на зміни не тільки свої думки, але й свою поведінку» [3, 40].

Великий інтерес до проблеми актуалізації життєтворчості мотивації у навчальній діяльності з позиції мистецької інноваційної діяльності представляють прогресивні цілісні концепції, розроблені на межі XIX і XX століть у зарубіжній педагогіці, авторами яких були австрійський філософ, педагог Арнольд Штайнер, італійський педагог, лікар Марія Монтесорі, американський філософ, психолог, педагог Джон Дьюї та ін.

Проблема актуалізації мотиваційної сфери є особливо життєтворчою у музичній педагогіці, адже її значення у професійному музичному навчанні визначається тим, що формування творчого підходу до самостійної діяльності музиканта-педагога стає визначальним для творчого зростання його особистості. Схильність до мотиваційної діяльності пробуджується у зв'язку з такими індивідуальними здібностями студента, завдяки котрим особистість може повніше та глибше віддзеркалити специфічний зміст інноваційної діяльності, чим і визначається її життєтворчість.

Необхідною умовою інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики є *досягнення діалогових засад у процесі творчої взаємодії в інструментальному класі*. Специфічна особливість цієї умови полягає в тому, що інноваційна підготовка майбутнього вчителя музики повинна забезпечувати виховання творчої особистості, котра б опанувала професійну майстерність, яка полягає в умінні адекватно втілювати свої часом унікальні творчо-мисленні задуми в процесі творчої взаємодії.

Аналіз поняття «взаємодія» дозволив з'ясувати, що воно найчастіше означає вплив суб'єктів спільної дії один на одного, тобто взаємну гру, безпосередню міжособистісну комунікацію, важливою особливістю якої є здатність людини «приймати роль іншого», уявляти сприйняття партнера по спілкуванню та конструювати свої дії. Учасники взаємодії, своїм зовнішнім виглядом та поведінкою справляють вплив на наміри, стан та почуття один одного. Тому категорія «взаємодія» є однією з основних у гуманістичній освітній парадигмі та розглядається як спілкування рівноправних учасників цього процесу (О.Бодальов, І.Зязюн, І.Зимня, А.Мудрик, К.Платонов, В.Трофімов та ін.).

Адекватність процесу творчої взаємодії вчителя з учнями забезпечується завдяки взаємозв'язку таких психологічних феноменів, як рефлексія, емпатія та ідентифікація. У психологічних процесах ідентифікація розглядається як самоототожнення особистості за певним зразком (окремої особистості, чи колективу) та як формування власної ідентичності,

індивідуальності, завдяки спільності певних ознак. Ідентифікація є механізмом не лише когнітивної, а й афективної та регулятивної сфер психіки особистості майбутнього вчителя.

Найбільш рельєфно вміння організувати творчу взаємодію з учнями проявляється у способах знаходження спільної мови з ними, досягати повного взаємного порозуміння. Комунікативна діяльність вчителя, котра пов'язана з невинним творчим пошуком націлена на роботу в постійно змінному освітньому середовищі. Тому комунікативність вчителя повинна передбачати гнучкість, мобільність, уміння встановлювати контакти з учнями, у чому великого значення набуває загальний рівень його культури, психолого-педагогічна підготовка та ерудиція.

Уміння педагога створювати проблемні ситуації в процесі творчої діалогової взаємодії сприяють тому, що студенти з інтересом переглядають варіанти всіх можливих шляхів вирішення проблеми, конструюють нові шляхи, що дозволяє залучає їх до активної творчої інноваційної діяльності.

Домінантною умовою інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики є *інтеграція різновидів діяльності студентів, спрямованих до досягнення мети; забезпечення навчально-виховного процесу сучасними технічними засобами* (відео і аудіо апаратурою, Інтернет та іншими медіа технологіями), навчально-методичною літературою даного напрямку. З позиції інтегративно-цілісного підходу сутність вищої педагогічної освіти полягає у формуванні майбутнього фахівця як суб'єкта навчально-виховного процесу в ракурсі відповідності його особистісних якостей вимогам педагогічної професії. Професійне становлення майбутнього фахівця з методологічних позицій діяльнісного підходу постає як складно структурований процес, поліфункціонально спрямований на досягнення певних цілей: формування системи знань про закономірності педагогічного процесу, про форми та способи його організації; оволодіння конкретними видами професійної діяльності, формування педагогічних умінь і навичок майбутнього фахівця; та виховання певних професійно значущих особистісних якостей. Зміст фахової підготовки в контексті діяльнісного підходу визначається професіограмою фахівця, що є моделлю кінцевого результату його освіти, яка віддзеркалює вимоги до якості теоретичних знань, практичних умінь і навичок та надає перелік основних кваліфікаційних характеристик вчителя на рівні випускника ВНЗ.

Інтегративно-цілісний підхід дозволяє майбутнім учителям музики здійснити таку практичну підготовку до продуктивної діяльності, у котрій студенти зможуть виявити особистісне "Я" у професії, самореалізувати себе як вчителя у такій музично-педагогічній діяльності, що забезпечить саморозвиток учнів. Як зазначає І.Зязюн, сутність професіоналізму вчителя «в його особистісній позиції, здатності виявляти творчу ініціативу на ґрунті реалізації власної системи цінностей. Майстерність – вияв найвищої форми активності особистості вчителя в професійній діяльності, активності, що базується на гуманізмі й розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання й виховання» [1, 29]. Реалізація даної педагогічної умови в усіх напрямках фахової підготовки майбутнього вчителя музики припускає сумісні скоординовані зусилля викладачів різних спеціальностей та вимагає не лише узгодженості, а й синхронності в педагогічних діях. Відповідаючи сучасним тенденціям, цей підхід у мистецькій освіті реалізується через взаємодію різнопрофільних мистецьких дисциплін і забезпечує формування професіоналізму за принципом взаємозв'язку та взаємного доповнення, що сприяє усуненню міждисциплінарної відокремленості у процесі оптимальної підготовки майбутнього вчителя музики до продуктивної інноваційної інструментально-виконавської діяльності.

Інтеграція різновидів мистецької діяльності студентів висуває на перший план концепцію формування творчої особистості вчителя, адже високий рівень професійної підготовки досягається у разі її орієнтації на творчу діяльність майбутнього фахівця, при сформованості стійкої потреби самовдосконалення, при вихованні ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, за умови розвитку здібностей особистості до саморегулювання, самоорганізації та самоконтролю. Специфікою даного підходу є присутність творчості у всіх елементах професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики та опора на

індивідуальну неповторність кожної особистості, що передбачає кардинальний розвиток її свідомості та можливостей відносно майбутньої професійної діяльності.

За умови *стимуляції інноваційного навчання інтерактивними засобами, використання в педагогічній практиці форм, методів і засобів мистецьких інновацій, новаторства та самоосвіти, створення нових оригінальних методів навчання музики* виникає потреба в пошуках активно-дієвих форм інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Вищезазначена педагогічна умова передбачає створення таких практичних активно-дієвих навчальних ситуацій, за яких студенти потрапляють у такий творчий процес, коли їх думка на тривалий час входить у стан підвищеного напруження. А в стані напруженої розумової діяльності у людини часто утворюється спонтанне передчуття наближення розв'язання проблемного завдання. Таке передчуття викликає позитивне стимулювання думки емоційною сферою, створюється підґрунтя для формування здібностей до активної пошукової роботи, що є необхідним для інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Узагальнені та конкретні знання, які засвоєні переважно за допомогою активно-дієвих засобів, вносять у свідомість вчителя не тільки об'єктивну інформацію, але й оцінки різноманітних аспектів педагогічної комунікації (у вигляді еталонів, ідеалів, зразків), що призводить до певної перебудови індивідуальної системи професійно-педагогічних цінностей. У цьому процесі професійні уміння об'єктивують, проявляють на практиці установки та ціннісні орієнтації педагога; рефлексивні уміння, забезпечуючи усвідомлення фахової діяльності, дають можливість зрозуміти мотиви, смисли, цінності, котрі лежать в її основі, та у разі виникнення необхідності, переглянути їх. Отже розширення арсеналу комунікативних та рефлексивних умінь призводить до трансформації мотиваційної та ціннісних сфер особистості вчителя. Вдосконалення особистісного потенціалу педагога допомагає йому наповнити особистісним смислом опановані теоретичні знання та уміння, що дозволяє зробити процес їх освоєння більш успішним.

Обов'язковою педагогічною умовою ефективної підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної роботи є *спонукання їх до творчого самовираження в інноваційній інструментально-виконавській діяльності*. Адже найважливішим фактором розвитку творчості студентів у навчальній діяльності є обов'язкове заохочування будь-яких (великих, малих, часткових) творчих знахідок, оригінальних думок, самостійних відкриттів, цікавих ідей, пропозицій. Сенс цього заохочення в тому, щоб викликати у майбутніх учителів музики позитивну емоційну реакцію, почуття задоволення, гордості, радості, захоплення собою, вірою у свої здібності. Лише за таких умов виникає повторне бажання творити.

На розвиток творчого самовираження майбутнього вчителя музики може впливати багато факторів. Творчість так само, як інші види діяльності, передбачає достатній рівень розвитку основних музичних здібностей. Виховне значення творчості оцінюється достатньо високо. Людина, що відчула радість творчості, поглиблює свій життєвий досвід та стає іншою за психічним складом. Творчість є важливою умовою та засобом для своєрідного бачення світу. Музика найбільше з усіх видів мистецтва сприяє формуванню творчих здібностей. У музичній творчості провідну роль відіграє синтез емоційної чутливості з мисленням, абстрактного з конкретним, логіки та інтуїції, творчої уяви, активності, здатності швидко реагувати та приймати рішення. Творчість студентів на музичних заняттях пов'язана з самостійними діями, з уміннями оперувати відомими їм музично-слуховими уявленнями, застосовувати їх у нових умовах, різноманітних видах музичної діяльності.

Впровадження технологій педагогічної творчості, як освітніх технологій, в яких метою упорядкування професійних дій педагога є реалізація і самореалізація творчого потенціалу суб'єктів педагогічної взаємодії, призводить до їх особистісного творчого розвитку (С.Сисоєва). Адже педагогічна технологія це сфера знання, що охоплює методи, засоби навчання і теорію їх використання для досягнення цілей освіти. Використання новаторського педагогічного досвіду – це широке впровадження педагогічних ідей, що виходять за межі існуючих нормативів і сприяють створенню нових педагогічних технологій. Отже, достеменно художнє пізнання музичних творів базується на взаємодії оцінювання і

творення мистецтва[2, 133]. Взаємозв'язок і взаємного доповнення пізнавальної, оцінної й творчої діяльності створює умови для ефективного формування підготовленості майбутніх фахівців до мистецької інноваційної діяльності.

У висновках доцільно зазначити, що у процесі залучення більшої кількості студентів-музикантів до новаторської діяльності необхідно дотримуватись: естетизації навчального середовища; етичних, толерантних стосунків у різних формах навчального спілкування; створення комфортних психолого-педагогічних умов для творчої роботи; здійснювати пошук нестандартного вирішення навчальних завдань та оригінальних ситуацій; нових підходів до організації мистецької інноваційної діяльності; виховання студентів-музикантів, здатних працювати на перспективу; дотримання чіткої координації й взаємодії всіх інноваційних складових ефективно інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Література

1. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
2. Рудницька О. П. Педагогіка. Загальна та мистецька / О. П. Рудницька. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2005. – 360 с.
3. Фуллан Майкл. Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ / Перек. з англ. Г.Шиян, Р.Шиян. – Львів: Літопис, 2000. – 269 с.

УДК 37.046.16 : 177.74

Гавран І. А.

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕМПАТІЇ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ МИСТЕЦТВ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемі застосування методів формування педагогічної емпатії студентів як засобу оптимізації процесу навчання. Проведений аналіз різноманітних підходів до вирішення цієї проблеми у художньо-пізнавальній діяльності, у забезпеченні виховної функції музичного навчання, у дії психологічної розрядки засобами мистецтва.

Ключові слова: педагогічна емпатія, майбутній вчитель музики, диригентсько-хорова діяльність, методи навчання, мистецтво, психологічна розрядка.

The article devoted to the application of methods of formation of pedagogical empathy students as a means of optimizing the learning process. The author analyzed various approaches to solving this problem.

Teaching empathy enables to perform choral conducting and preparing future teachers of music from the perspective of music and modernization of higher pedagogical education and requirements which makes future profession. The main objective is to overcome barriers of indifference and misunderstanding that is determined by cultural direction and development of creative and pedagogical potential of the young specialist, ready to work in the field of art education. The analysis of different approaches to solving this problem in the artistic and cognitive activities, providing educational function of music education, psychological discharge in action through art.

Keywords: pedagogical empathy, the future teacher of music, conducting and choral activities, teaching methods, art, psychological discharge.

У практиці сучасної мистецької освіти пріоритет належить методам ефективного навчання та сучасним технологіям. Особливо складним є процес підготовки педагогічних кадрів у галузі диригентсько-хорового мистецтва, оскільки диригентсько-хорова діяльність вважається синкретичною і разом із тим такою, що має творчий характер. У галузі професійної мистецької освіти вона вимагає від свого суб'єкта, крім спеціальних знань, умінь та обдарованості, ще й повної заангажованості у своїй діяльності, включення всіх